

Ақмола облысы Біржан сал ауданының 2024 – 2029 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту туралы

Ақмола облысы Біржан сал ауданы мәслихатының 2024 жылғы 5 наурыздағы № С-10/3 шешімі

Қазақстан Республикасының Экология кодексінің 365-бабының 3-тармағының 1) тармақшасына сәйкес, Біржан сал ауданының мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Ақмола облысы Біржан сал ауданының 2024 – 2029 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Біржан сал ауданы мәслихатының төрағасы

Н.Қуатова

Біржан сал ауданы
мәслихатының
2024 жылғы "5" наурыздағы
№ С-10/3 шешіміне
қосымша

Ақмола облысы Біржан сал ауданының 2024 – 2029 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы

Мазмұны

КІРІСПЕ

1. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1. Қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалау

1.2. Соңғы үш жылдағы динамикадағы қалдықтарды басқаруды талдау

1.3. Қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларды талдау

1.4. Соңғы үш жылдағы динамикаға бөлінген қаражаттың сипаттамасы мен талдауы

2. БАҒДАРЛАМАНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

2.1. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері

2.2. Қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу жолдары

2.3. Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері

3. ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРГЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ЖОЛДАРЫ

4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

6. БІРЖАН САЛ АУДАНЫ БОЙЫНША ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

КІРІСПЕ

Біржан сал ауданы - Ақмола облысының әкімшілік бірлігі. Әкімшілік орталығы - Степняк қаласы.

Барлығы әкімшілік-аумақтық бірлік - 15, оның ішінде: аудандық маңызы бар қалалар - 1, ауылдар - 5, ауылдық округтер - 9.

Халық саны 14 мыңнан асады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шаралардың сипаттамасы: коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіне тұтынушылар (жеке және заңды тұлғалар), коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, жою қызметтерін ұсынатын ұйымдар, жергілікті атқарушы органдар және басқа да уәкілетті органдар кіреді. "Ластаушы" қағидатына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқаруға байланысты барлық шығындарды коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздері-тұтынушылар өтеуге міндетті. Бұдан шығатыны, коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін модернизациялау мен дамытудың жалғыз көзі тұтынушыларға көрсетілген қызметтер үшін төленетін қаражат болып табылады.

Елді мекен аумағынан коммуналдық қалдықтарды жинаудың, әкетудің және жоюдың тұтынылған қызметтерін өлшеуге мүмкіндік беретін есепке алу аспаптарының болмауы коммуналдық қалдықтардың пайда болуының барлық объектілерінен (халық, әлеуметтік мақсаттағы объектілер және т. б.) коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормаларының болуын талап етеді.

Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормасы-бұл белгілі бір елді мекеннің тұрғындары мен шаруашылық жүргізуші субъектілерінен уақыт бірлігіне (күн, жыл) есепті бірлікке (адамға) түзілетін коммуналдық қалдықтардың мөлшері.

Жинақтау нормаларының функционалы:

1. Арқылы тұтынушылардың мүдделерін қорғау:

а) абоненттер санына емес, тек белгілі бір нормаға арналған шығындарды есептеу;
б) осы қызметтер нарығындағы бәсекелестікті күшейту жолымен көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру.

2. Көрсетілетін қызметті берушілердің мүдделерін қорғау:

а) шарттық қатынастардың негізі болып табылатын нормалар мүлдем болмаған объектілерге арналған нормаларды анықтау;

б) бизнестің мүдделілігі, осы қызмет түрлерін, жұмыстарды ұсынудағы инвестициялық тартымдылық;

в) рұқсат етілмеген ҚТҚ полигондарының санын азайту.

Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормалары елді мекеннің коммуналдық қалдықтарын басқару жүйесіне әсер ететін негізгі фактор болып табылады. Бір есептік

бірлікке жиналатын коммуналдық қалдықтардың мөлшері туралы сенімді ақпарат болашақта коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемін жоспарлауға мүмкіндік береді, соның есебінен елді мекенде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеудің барлық тізбегін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Коммуналдық қалдықтарды жинаудың сенімді нормаларының маңыздылығы жоғары: артық өндіріс қуаттылығына алып келеді, ал кемшілік ауданда қажетті санитарлық жағдайларды (рұқсат етілмеген полигондардың пайда болуы), коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы кәсіпорындардың тұрақты қаржылық жағдайын қамтамасыз етпейді.

Осылайша, жаңа нормалар тарифтерді экономикалық негізделген деңгейге жақындатуға мүмкіндік береді және коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы инфрақұрылымды дамытуға ықпал етеді және осы саланың инвестициялық тартымдылығын арттырады.

Негізгі нормативтік-құқықтық құжаттар Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі, Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 01 қыркүйектегі № 347 бұйрығымен бекітілген коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеудің үлгілік қағидалары, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифті есептеу әдістемесі, Қазақстан Республикасының геологиясы және табиғи ресурстары министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығымен бекітілген.

Қалдықтарды басқарудың 2024 - 2029 жылға арналған бағдарламасын әзірлеу Қазақстан Республикасы Экологиялық Кодексінің 365-бабының 4-тармағы 1) тармақшасымен байланысты, аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуді ұйымдастырады. Қалдықтарды басқару бағдарламасы қалдықтарды басқарудың негізгі стратегиялық құжатына айналады.

Қалдықтарды басқару бағдарламасы экологиялық рұқсаттың ажырамас бөлігі болып табылады.

Осы қалдықтарды басқару бағдарламасы 2024 - 2029 жылдарға әзірленеді және түзілетін қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды жинақтау, жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, қалпына келтіру және жою тәсілдері туралы мәліметтерді, сондай-ақ қалдықтардың түзілуін қысқарту, оларды қайта пайдалану, қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту жөніндегі ұсынылатын шаралардың сипаттамасын қамтиды.

1. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1. Қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалау

Коммуналдық қалдықтарды басқару қалалар мен елді мекендердің инфрақұрылымының маңызды бөлігі болып табылады және ол қоршаған ортаның сапасы мен тұрғындардың денсаулығына тікелей әсер етеді.

Бұл бөлім аудандағы қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалауға арналған. Жағдайды талдау қалдықтарды басқару жүйесіндегі проблемалар мен кемшіліктерді анықтайды және жақсарту аймақтарын анықтайды.

Қолданыстағы инфрақұрылым.

Елді мекендерде қалдықтарды жинау, тасымалдау және өңдеу объектілері мен жүйелері жоқ.

Қалдықтарды жинауға арналған орындарды жергілікті атқарушы органдар 33 елді мекеннің 28 анықталды. Тұрғындар қалдықтарды есепке алмай-ақ, қалдықтарды жинау үшін белгілі бір орындарға қоқысты өз бетінше шығарады.

Сақтау орнын зерттеу кезінде қалдықтардың келесі морфологиялық құрамы анықталды:

- PET(E), PENH, LDPE, PP, PS, O(ther) типті пластик;
- электрондық қалдықтар;
- шыны күрес;
- тоқылған материалдардың қалдықтары;
- тері;
- құрылыс қалдықтары;
- көң;
- құс тамшылары;
- күл.

Халық арасында жүргізілген сауалнама барысында қалдықтардың бір бөлігін жергілікті тұрғындар тұрмыста пайдаланатыны анықталды. Мұндай қалдықтарға мыналар жатады:

- PET (E) типті пластик;
- шыны ыдыстар;
- қағаз;
- ағаш;
- тері;
- күл;
- құс тамшылары;
- сабан төсек қалдықтары;
- көң.

Қоршаған ортаға және адам денсаулығына теріс әсер еткеніне карамастан, кейбір тұрғындар тұрмыстық пештерде пластик, тері, тоқыма қалдықтарын жағады.

Жергілікті тұрғындар тұрмыстық пештерде жағу кезінде мұндай қалдықтардың қауіпті қасиеттері туралы білмейді. Төменде сауалнамаға қатысушылардың кәдеге жарату әдістері туралы ақпарат берілген, олардың үлесі пайызбен көрсетілген.

Степняк Қаласы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 60 адам, үйлер санының 4 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Өртейді	Іргелес учаскеге орналастырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			

Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Донской ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 4 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			

Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Бірсуат ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 8 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			

Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Заурал ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 8 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғылары						

ның қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Баймырза ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 10 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			

Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Уалихан ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 18 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады

Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Макинка ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 25 адам, бұл үйлер санының 3 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон)			100			

сынықтары, пластикалық терезелер)						
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Еңбекшілдер ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 20 адам, бұл үйлер санының 10 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғылары ның қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторл ар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (ш ыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			

Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Аңғал батыр ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 20 адам, бұл үйлер санының 15 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғылары ның қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторл ар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны,			100			

пластик, тоқыма және т. б.)						
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Ақсу ауылы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 70 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғылары ның қалдықтары, соның ішінде батареялар			70			

м е н аккумуляторл ар		30				
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Т а м а қ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен б е т о н сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Заозерный ауылы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 20 адам, бұл үйлер санының 25 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қ а й т а пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қ а й т а пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем ү ш і н пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Ш ы н ы бөтелкелер			100			
Т о қ ы м а қалдықтары				100		

Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Үлгі ауылдық округі:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 20 адам, бұл үйлер санының 5 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық						

каптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Краснофлот ауылы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 20 % құрайды.

	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					

Қалдық түрі	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			

Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

Мамай ауылы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 18 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктіне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			
Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/шошқаның терісі			100			

Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)		100			
Құс нәжісі		100			
Сабан төсек қалдықтары			100		
Көң		50	50		
Күл		100			

Кеңащы ауылы:

Сауалнамаға қатысқандар саны: 15 адам, бұл үйлер санының 20 % құрайды.

Қалдық түрі	Кәдеге жарату тәсілі, сауалнамаға қатысқандардың үлесі, %					
	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Полигонға шығару үшін қоймалайды	Қайта пайдаланады	Қабылдау пунктiне тапсырады	Компост немесе жем үшін пайдаланады
Пластикалық бөтелкелер			100			
Химиядан қалған пластикалық қаптама және басқа пластик қалдықтары			100			
Шыны бөтелкелер			100			
Тоқыма қалдықтары				100		
Ағаш қалдықтары				100		
Электр құрылғыларының қалдықтары, соның ішінде батареялар мен аккумуляторлар		30	70			
Сұрыптаусыз қалдықтар қоспасы (шыны, пластик, тоқыма және т. б.)			100			

Тамақ қалдықтары	20		80			
Ірі қара/ жылқы терісі			100			
Ұсақ малдың/ шошқаның терісі			100			
Құрылыс қалдықтары (кірпіш пен бетон сынықтары, пластикалық терезелер)			100			
Құс нәжісі			100			
Сабан төсек қалдықтары				100		
Көң			50	50		
Күл			100			

1-кестеде қалдықтардың пайда болуын есепке алу жүргізілетін аудан ұйымдарының деректері келтірілген.

1 - кесте

№	Қалдықтардың атауы	Өлшем бірлігі	Түзілу көлемі			Қалдықтармен операциялар
			2020	2021	2022	
1	аралас қалдықтар	тонна	2366,4	2412,3	2510,5	Полигонда жинақтау
2	қағаз және картон қалдықтары	тонна	0	0	0	Үшінші тарап ұйымдарына берілді
3	пластик қалдықтары	тонна	0	0	0	Үшінші тарап ұйымдарына берілді
4	шыны ыдыстың қалдықтары	тонна	0	0	0	Үшінші тарап ұйымдарына берілді

Біржан сал ауданында қалдықтарды жинауға арналған орындар:

1. Степняк қаласы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
2. Уәлихан ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
3. Еңбекшілдер ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
4. Ақбұлақ ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
5. Кенащы ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
6. Краснофлот ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
7. Заозерный ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
8. Үлгі ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
9. Карловка ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.

10. Қызылұйым ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
11. Трамбовка ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
12. Ұйымшыл ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
13. Жөкей ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
14. Тасшалқар ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
15. Аңдықожа батыр ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
16. Жаңалық ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
17. Сәуле ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
18. Бірсуат ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
19. Яблоновка ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
20. Мамай ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
21. Құдықағаш ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
22. Мақпал ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
23. Макинка ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
24. Қоғам ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
25. Бұланды ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
26. Қаратал ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
27. Баймырза ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
28. Шошқалы ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
29. Ақсу ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
30. Заураловка ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
31. Ақтас ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.
32. Алға ауылы 1 км ауылдан қалдықтарды жинауға арналған орын.

1.2. Соңғы үш жылдағы динамикадағы қалдықтарды басқаруды талдау

Тұрғындардың қоқыстың пайда болуы мен өздігінен шығарылуын есепке алмауына байланысты пластикалық қалдықтар, шыны ыдыстар және басқа да қалдықтар сияқты дана бұйымдардың көлемін анықтау мүмкін емес.

Халық даналық бұйымдар қалдықтарының түзілуін есепке алмайтындығын ескере отырып, қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу кезінде мұндай қалдықтардың сандық және сапалық көрсеткіштері ескерілмейді. Сонымен қатар, сауалнама барысында елді мекендер тұрғындарының үлесіне Қалдықтарды кәдеге жарату түрлері мен тәсілдері анықталды. Бұл деректер осы Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін айқындау кезінде пайдаланылатын болады.

Елді мекендердің тұрғындары күл мен көңдің пайда болуының шамамен көлемін көрсетеді. Бұл ретте, мұндай қалдықтардың 50% - дан астамы тұрмыста тыңайтқыш, тұрмыстық пештерде қатты отын және т. б. түрінде пайдаланылады.

Полигонға 1000 тоннадан астам экспортталады сондай-ақ, көң қоса берілген учаскеде 1000 тоннадан астам орналастырылады.

Полигонға күлді шығару 500 тоннадан асады және қоса беріліп отырған учаскеде елді мекендердің сауалнамалық деректеріне сәйкес 600 тонна орналастырылады.

Қатты тұрмыстық қалдықтарды әкету, сұрыптау және қайта өңдеу бойынша Біржан сал ауданында ресми тіркелген кәсіпорындар мен ұйымдар жоқ. Халық ҚТҚ-ны алып кетуді жүзеге асырады.

Степняк қаласында бір ғана мамандандырылған техника бар, ал ауылдық елді мекендерде ҚТҚ шығаруға арналған мамандандырылған техника (қоқыс таситын көлік) жоқ.

ҚТҚ-ны бөлек жинауға және сақтауға арналған контейнер жоқ.

1.3. Қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларды талдау

Біржан сал ауданында жаңа полигондар салу үшін елді мекендерде 27 жер актісі бар, оның ішінде 26 жер учаскесі ҚТҚ полигондарын салу стандартына сәйкес келмейді, өйткені ауданы 15 гектардан аз.

Қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарының орналасқан жері мен саны: Степняк қаласы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-002-913), Баймырза ауылы - 2 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-002-427, 01-172-002-428), Макинка ауылы - 3 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-012-744, 01-172-011-1023, 01-172-012-743), Аңғал батыр ауылы - 2 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-003-589, 01-172-003-588), Заозерный ауылы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-001-213), Бірсуат ауылы - 2 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-001-580, 01-172-001-579), Аңдықожа батыр ауылы - 2 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-010-258, 01-172-004-421), Еңбекшілдер ауылы - 3 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-003-053, 01-172-034-565, 01-172-034-566), Заураловка ауылдық округі - 3 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-005-447, 01-172-005-446, 01-172-005-448), Краснофлот ауылы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-008-288), Мамай ауылы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-009-190), Кеңашы ауылы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-007-157), Үлгі ауылдық округі - 4 полигон (кадастр нөмірлері 01-172-006-1934, 01-172-006-1932, 01-172-006-1933, 01-172-006-1931), Ақсу ауылы - 1 полигон (кадастр нөмірі 01-172-030-126), Уәлихан ауылдық округі – 1 полигон, мемлекеттік акт ресімделмеген.

1.4. Соңғы үш жылдағы динамикаға бөлінген қаражатты сипаттау және талдау

Қалдықтарды жинаудың қолданыстағы 28 орнын заңдастыруға, сондай-ақ ауылдық елді мекендер бойынша өнеркәсіптік алаңдарды ашуға 2021-2023 жылдар аралығында аудандық бюджеттен және облыстық бюджеттен ақшалай қаражат бөлінбеді.

Біржан сал ауданындағы экологиялық жағдайды жақсарту бойынша оң шешім қабылдау мақсатында Степняк қаласының аудан орталығында жаңа полигон салу

туралы шешім қабылданды, өйткені аудан аумағында ҚТҚ заңдастырылған полигондары жоқ.

Ағымдағы жылы "Степняк қаласы әкімінің аппараты" ММ ҚТҚ полигонын салу жобасын әзірлеу бойынша жұмыстарды бастады.

2. БАҒДАРЛАМАНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

2.1. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері

Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары:

1. жинақталған және түзілетін қалдықтардың көлемін біртіндеп қысқартуға бағытталған белгіленген көрсеткіштерге қол жеткізу.

Мақсат 1. Өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу саласындағы басқару жүйесін жетілдіру.

Мақсат 2. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинау аумақтарының санитарлық және экологиялық жағдайын жақсарту.

Мақсат 3. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын бөлек жинау және тасымалдауды жақсарту;

Мақсат 4. Өндіріс және тұтыну қалдықтарын уақтылы шығаруды қамтамасыз ету. Бағдарламаны іске асыру процесінде қойылған мақсаттарға қол жеткізу үшін мынадай міндеттер шешілуі тиіс:

- пайда болған қалдықтардың көлемін азайту;
- өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу және қайталама ресурстарды пайдалану саласында бірыңғай ақпараттық орта құру және қолдау;
- өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу жүйесін жаңғырту;
- қалдықтарды орналастырудың рұқсат етілмеген үйінділерін жою.

Бағдарламаның мақсаттарына қол жеткізу оны іске асыру үшін кешенді іс-шаралар өткізу арқылы жүзеге асырылатын болады. Іс-шаралар жоспарында Бағдарламаны іске асыру жөніндегі шаралар көзделген және орындаушылар, іске асыру мерзімдері, сондай-ақ қаржыландыру көздері мен көлемі көрсетілген. Бағдарламаның міндеттері-Жоспарлы кезең шеңберінде қол жеткізуге болатын жұмыс көлемін болжай отырып, қойылған мақсатқа қол жеткізу жолдарын, неғұрлым тиімді және экономикалық негізделген әдістермен айқындау. Қалдықтарды кешенді басқару негіздерін құрылымдау келесі аспектілерді қамтиды:

Генезис-білім беру көздері, технологиялық пайдалану процестері, қалдықтар туралы бастапқы ақпарат (қалдықтарды түгендеу).

Талдау – Физика-техникалық, технологиялық, экономикалық, ресурстық, әлеуметтік.

Базис-нормативтік-әдістемелік құжаттама.

Қалдықтарды синтездеу-паспорттау.

Қалдықтарды кешенді басқаруды жүзеге асыру үшін қалдықтарды басқару саласындағы саясат компоненттерінің болуы қажет, атап айтқанда: қалдықтардың барынша алдын алуды және қайталама пайдалануды ынталандыратын немесе міндеттейтін құжаттар пакетін әзірлеу және қолдану;

- қалдықтармен жұмыс істеу әдістерінің экологиялық параметрлерін белгілеу;

қалдықтармен жұмыс істеуді жоспарлауды жүзеге асыру үшін құрылым құру (Үйлестіру орталығы);

өндірушілердің қалдықтарды орналастыруға жауапкершілігі қағидаттарын әзірлеу.

Қалдықтарды кәдеге жарату бағдарламасының мақсаттарын анықтау және стратегияны жоспарлау кезінде қалдықтарды кешенді басқарудың белгілі бір иерархиясы туралы түсінік алған жөн. Мұндай иерархия, ең алдымен, қалдықтарды бастапқы азайту, содан кейін қайталама азайту бойынша іс – шаралар қарастырылуы керек дегенді білдіреді: қалдықтардың қалған бөлігін қайта пайдалану және қайта өңдеу және ең соңғы кезекте-пайда болуынан аулақ бола алмаған және қайта өңдеуге келмейтін қалдықтарды жою немесе көму жөніндегі іс-шаралар.

Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары мен міндеттері ауданның, қаланың немесе елдің нақты мақсаттары мен жағдайларына байланысты өзгеруі мүмкін. Алайда, жалпы алғанда, қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары мен міндеттері келесі элементтерді қамтуы мүмкін:

Осы қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсаттары:

1. Коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін қысқарту
2. Коммуналдық қалдықтарды басқару шығындарын азайту
3. Қоғам денсаулығын қорғау;
4. Тұрақты тұтыну мен өндіріске ықпал ету.

Алға қойылған мақсаттарға жету үшін келесі міндеттерді орындау қажет:

1. Қалдықтарды жинау мен тасымалдаудың тиімді жүйесін әзірлеу және енгізу;
2. Халықтың хабардарлығын арттыру;
3. Қалдықтарды қайта өңдеу және өңдеу үшін инфрақұрылымды әзірлеу;
4. Стратегияны түзету үшін бағдарлама нәтижелерін бақылау және бағалау.

2.2. Қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу жолдары

Қалдықтарды тиімді басқару кешенді және жүйелі тәсілді, сондай-ақ барлық мүдделі тараптардың белсенді өзара іс-қимылын талап етеді. Алға қойылған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізу үшін күш-жігерді аудан ішінде ғана емес, облыстың басқа аудандарымен ынтымақтастықты іске асыру қажет. Келесі қадамдарды орындау қажет:

1. Тиімді инфрақұрылымды дамыту:

Қалдықтарды жинау, тасымалдау және өңдеу үшін объектілерді салу және жаңғырту.

Шығындарды азайту үшін жинау және тасымалдау маршруттарын оңтайландыру.

2. Ақпараттық кампаниялар мен білім беруді енгізу:

Қалдықтарды сұрыптау және кәдеге жарату ережелері туралы халыққа оқыту іс-шараларын ұйымдастыру.

Халықтың хабардарлығы мен жауапкершілігін арттыру үшін ақпараттық кампаниялар өткізу.

3. Ынталандыру жүйесі:

Қалдықтардың азаюын және қайта өңдеуді арттыруды ынталандыру үшін қалдықтарға салынатын салықтар сияқты экономикалық механизмдерді енгізу.

Қайта өңдеуге және қалдықтарды азайтуға белсенді қатысатындар үшін сыйақы немесе жеңілдік бағдарламаларын қолдау.

4. Мониторинг және бағалау:

Қалдықтардың көлемін, жинау және қайта өңдеу тиімділігін бақылау үшін мониторинг жүйесін құру.

Бағдарлама нәтижелеріне тұрақты бағалау жүргізу және алынған мәліметтерге сәйкес стратегияны бейімдеу.

5. Мүдделі тараптармен ынтымақтастық:

Қалдықтарды басқару процесіне жеке компанияларды, үкіметтік емес ұйымдарды және жұртшылықты тарту.

Ресурстарды біріктіру және күш-жігерді үйлестіру үшін жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен серіктестік.

6. Заңнама мен нормативтерді сақтау:

Қалдықтарды басқару саласындағы тиісті заңнамалар мен нормативтерді тұрақты жаңарту және сақтау.

Халықаралық келісімдер мен стандарттарды, егер олар қолданылса, сақтау.

7. Инновация және зерттеу:

Қалдықтарды басқарудың жаңа тәсілдерін табуға және олардың қоршаған ортаға әсерін азайтуға бағытталған ғылыми-инновациялық жобаларды қолдау және қаржыландыру.

8. Қаржылық тұрақтылық:

Қалдықтарды басқару бағдарламасы үшін тұрақты қаржылық модель әзірлеу, оның ішінде қаржыландыру мен бюджеттеудің ашық жүйесі.

9. Мониторинг және тәжірибе алмасу:

Қалдықтарды басқаруда күш біріктіру үшін басқа аудандармен ынтымақтастық.

2.3. Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері

Қалдықтарды басқару бағдарламасының нысаналы көрсеткіштері нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті және уақыт бойынша шектеулі болуы тиіс (SMART

критерийлері). Қалдықтарды басқару бағдарламасының мақсатты көрсеткіштерінің кейбір мысалдары:

Полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін азайту:

Мақсаты: полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін 5 жылдық кезеңнің соңына қарай 20%-ға азайту.

Өлшеу: жыл сайын полигонға жіберілетін тонна қалдықтардың саны.

Мақсаты: 2 жыл ішінде аудан аумағының 95% - на қалдықтарды бөлек жинау мен сұрыптаудың стандартты тәжірибесіне қол жеткізу.

Өлшеу: ұйымдастырылған бөлек алымы бар аумақтың пайызы.

Парниктік газдар шығарындыларын азайту:

Мақсаты: қалдықтарды басқару саласындағы барлық қолданыстағы заңнамалық нормалар мен стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз ету.

Өлшеу: сәйкестікті тексеру және тексеру нәтижелері.

Мақсатты көрсеткіштер қалдықтарды басқару бағдарламасының нақты мақсаттары мен міндеттеріне бейімделуі керек және белгіленген мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін үнемі бақыланып, бағалануы керек.

3. ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАР МЕН МІНДЕТТЕРГЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ЖОЛДАРЫ

Негізгі бағыт қалдықтарды басқару инфрақұрылымын жаңғырту болып табылады: негізгі бағыттардың бірі қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін инфрақұрылымды жаңғырту және дамыту болып табылады. Бұған заманауи құрастыру пункттерін салу, бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнату және тасымалдау жүйесін жаңарту кіреді.

Көзді сұрыптау және бөлек жинау: үй шаруашылықтары мен кәсіпорындар деңгейінде қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру маңызды бағыт болып табылады. Бұл қайта өңдеу және кәдеге жарату процестерін оңтайландыруға мүмкіндік береді.

Қайта өңдеу мен кәдеге жаратуды ынталандыру: бағдарлама қайта өңдеу компанияларымен серіктестік құру және қайта өңдеу материалдары үшін жергілікті нарықтардың дамуын қолдау арқылы қайта өңдеу мен кәдеге жаратуды белсенді түрде ынталандырады.

Білім беру және халықты ақпараттандыру: бағдарламаны сәтті жүзеге асыру үшін бөлек жинау, тұрақтылық және экологиялық жауапкершілік ережелері туралы жұртшылықты қалыптастыру және хабардар ету маңызды.

Қойылған мақсаттарға жету жолдары:

Ұзақ мерзімді стратегияны әзірлеу және енгізу: бағдарлама мақсатқа жетудің нақты қадамдары мен мерзімдерін анықтайтын қалдықтарды басқарудың ұзақ мерзімді стратегиясын әзірлеуді және енгізуді қарастырады.

Инфрақұрылымға инвестициялар: бағдарлама құрастыру пункттерін, қайта өңдеу зауыттарын және тасымалдау жүйелерін қоса алғанда, инфрақұрылымды жаңғыртуға және салуға қаражат бөлуді көздейді.

Заманауи технологияларды енгізу: бағдарлама контейнерлерді толтыруды бақылау жүйелері және ГАЗ технологияларын қолдана отырып, қалдықтарды жинау маршруттарын оңтайландыру сияқты заманауи технологияларды енгізуге бағытталған.

Елді мекендер аумағында полигондар салудың баламасы бұл қалдықтарды Біржан сал ауданы бойынша сұрыптайтын қабылдау пункттерін ашу, онда кейіннен қалдықтарды (пластмасса, шыны ыдыстар, қағаз) қабылдау мүмкіндігі болады.

Біржан сал ауданы бойынша қалдықтарды сұрыптай отырып қабылдау пункттерін ашу жобаланатын объект ауданының қоршаған ортаға әсері не экологиялық жағдайына ерекше әсер етпейтін болады, табиғат қорғау іс-шараларын орындау кезінде.

Степняк, Макинка, Андыкожа батыр, Еңбекшілдер, Заозерное және Бірсуат сияқты 6 елді мекендерінде Біржан сал ауданы бойынша қалдықтарды сұрыптайтын қабылдау пункттерін ашу қажет, бұл жақын маңдағы ауылдарды қайта өңделетін қалдықтарды сұрыптаумен және қабылдаумен қамтуға мүмкіндік береді.

Осылайша, халықты қайта өңделетін қалдықтарды сұрыптаумен және қабылдаумен қамту Біржан сал ауданының басым бөлігін құрайды.

Қабылдау пункттері бойынша жобаларды іске асыру үшін ауданы кемінде 300 м² үй-жай қажет.

ҚТҚ-ны бөлек жинау және сақтау үшін контейнерлер сатып алу қажет.

Жоғарыда аталған барлық жұмыстар Жобалау-сметалық құжаттамаларды әзірлеуді және қажетті қаржы қаражатын бөлуді талап етеді.

4. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама бюджеті: қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыруға бөлінген жалпы бюджетті көрсету. Бұл бағдарламаны орындау барысында бастапқы қаржыландыруды да, күтілетін қосымша шығындарды да қамтиды.

Қаржыландыру көздері: мемлекеттік бюджеттер, жергілікті салықтар, гранттар және басқалары сияқты бағдарламаны қаржыландыру көздерінің сипаттамасы.

Инвестицияларды қаржыландыру: құрастыру пункттерін, қайта өңдеу зауыттарын салу және қажетті техниканы сатып алу сияқты инвестициялық жобаларға бөлінген қаржыландыруды көрсету.

Қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның іс-шараларын қаржыландыру көзі жергілікті бюджет, облыстық бюджет болып табылады.

Адами ресурстар:

Қызметкерлер: қызметкерлердің қажетті санын, олардың біліктілігін және бағдарламаны іске асырудағы рөлін анықтау.

Персоналды оқыту және дамыту: бағдарламаны сәтті жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін персоналды оқыту және дамыту жоспарларының сипаттамасы.

Инфрақұрылым:

Қалдықтарды жинауға және тасымалдауға арналған инфрақұрылым: қалдықтарды жинауға, тасымалдауға және уақытша сақтауға арналған инфрақұрылымды жаңғыртудың жай-күйі мен жоспарларын көрсету.

Қайта өңдеу және кәдеге жарату инфрақұрылымы: қайта өңдеу зауыттары мен тиісті инфрақұрылымды салу және жаңғырту жөніндегі жай-күйі мен жоспарларының сипаттамасы.

Технологиялық ресурстар:

Техникалық жабдық: бағдарламаны тиімді іске асыру үшін қажетті техникалық жабдықты көрсету.

Ақпараттық жүйелер: қалдықтарды бақылау және басқару үшін қажетті Ақпараттық жүйелер мен бағдарламалық жасақтаманың сипаттамасы.

Серіктестік қатынастар:

Серіктестер және ынтымақтастық: қосымша ресурстар немесе сараптама ұсына алатын ұйымдармен, кәсіпорындармен және ҮЕҰ-мен серіктестік қатынастарды көрсету.

Азаматтық қоғам:

Бағдарламаны іске асыруға жұртшылық пен еріктілерді тарту шараларының сипаттамасы.

Уақыт шеңбері:

Орындалу кестесі: жобалар мен іс-шаралардың басталуы мен аяқталуын қоса алғанда, бағдарламаның негізгі кезеңдерін іске асыру үшін уақыт шеңберін белгілеу.

Мониторинг және бағалау: прогресс пен нәтижелерді үздіксіз бақылау үшін мониторинг және бағалау жүйесінің сипаттамасы.

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Жыл	Қаржыландыру көлемі, мың теңге
2024-2029	Бюджетке сәйкес *

Ескерту * - қаржыландыру көлемі бюджетті қалыптастыру кезінде нақтыланатын болады

тиісті жылға.

Басқару бағдарламасының барлық тармақтарын іске асыруды қаржыландыру көзі қалдықтармен облыстық және жергілікті бюджет басқарма саны анықталады қаржыландыру мерзімдері, көзделген шараларды жүргізудің кезектілігі бағдарламада.

** Түзетуден кейін қосымша инфрақұрылымдар анықталады, сондай-ақ қайта өңделетін қалдықтардың жинақталу көлемі анықталады.

6. Біржан сал ауданы бойынша қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары

№ п/п	Іс-шаралар	Орындау мерзімі	Іс-шараларды іске асыруға арналған қаражат	Ескерту
1	Нормативтік құжаттарды уақтылы әзірлеу	2024 жыл	Қаржыландыруды қажет етпейді	
2	Көлемдерді анықтау үшін 2 жыл ішінде мониторинг жүргізу және қайта өңделетін қалдықтар (пластмасса, шыны ыдыстар, қағаз) бойынша есеп жүргізу	2024-2025 жыл	ЖБ	
3	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлердің қажетті санын анықтау	2025 жыл	ЖБ	
4	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлерге еңбекақы төлеу	2025 - 2026 жыл	ЖБ	
5	Соңғы 2 жылдағы мониторингтік деректер негізінде ПКӨ түзету	2025 жыл	ЖБ	
6	6 елді мекенде қалдықтарды сұрыптай отырып қабылдау пункттерін ашу	2026 - 2027 жыл	ЖБ	
7	Степняк қаласында ҚТҚ полигонын	2026 - 2029 жыл	ОБ,ЖБ	

	салу жобасын іске асыру			
8	ҚТҚ қалдықтарын шығару үшін 2 бірлік мөлшерінде мамандандырылған техника сатып алу.	2026 - 2029 жыл	ОБ,ЖБ	
9	Степняк қаласының жобаланатын полигонына 20 адам ашылған кезде тартылған персонал саны	2026 - 2029 жыл	Кәсіпорынның, ұйымның меншікті қаражаты	
10	Туралы түсіндіру сипаттағы іс-шаралар өткізу жол берілмейді рұқсатсыз қалдықтарды орналастыру халық жабдықталмаған орындарда	2026 - 2029 жыл	Қаржыландыруды қажет етпейді	
11	Жинау, тасымалдау және Қалдықтарды кәдеге жарату өндіріс және тұтыну , іс-шаралар өткізу бағытталған алдын алу қоршаған ортаның ластануы	2026 - 2029 жыл	Қаржыландыруды қажет етпейді	
12	Қалдықтарды шығару және кәдеге жарату шарт бойынша бөгде адамдар орындардан ұйымдармен білім беру	2026 - 2029 жыл	Ауылдық округтер және ауыл әкімдер аппараттарының меншікті қаражаты	